

Als een gevleugelde Pegasus

Kirgizië | Anno 1998

Woensdag 5 augustus	Song-Köl.....	2
Donderdag 6 augustus	Song-Köl – Tash Rabat.....	14
Vrijdag 7 augustus	Tash Rabat – Kashgar	26

Woensdag 5 augustus | Song-Köl

Een symfonie van ritssluitingen kondigt het ontwaken van het tentenkamp aan. Op deze hoogte – 3 020 m boven de zeespiegel – kunnen de nachten erg koud zijn. Dat is ons geenszins ontgaan op onze flinterdunne matrasjes in onze slaapzakken. Heel de nacht door heeft het bovendien vrij veel geregend, maar daar is nu een eind aan gekomen. Het water van het Song-Kölmeer ligt er kalm bij, de lucht is hoofdzakelijk blauw met enkele flarden bewolking, het gras is zelfs droog.

*Een rustige dag zal het worden,
helemaal ingebed in het levens-
ritme van nomaden*

Een rustige dag zal het worden, helemaal ingebed in het levensritme van nomaden. We nemen ons voor deze prachtige omgeving te

verkennen – te voet of te paard, dat weten we nog niet. We zullen met onze Kirgizische burenen in hun joerten kennismaken. En straks zullen we ons het schaap laten smaken dat ons gisteravond beloofd werd. Yegitali, onze Oezbeekse begeleider wiens opdracht eigenlijk bij de grensovergang eindigde, maar die toch spontaan aanbood om ons ook door Kirgizië te vergezellen, zal voor de bereiding instaan.

Het is al bijna half tien wanneer we ons over het smakelijke ontbijt buigen dat Oksana, de stagiaire in opleiding, voor ons klaar heeft staan. Allengs worden onze optimistische verwachtingen getemperd door een dicht wolkendek dat de blauwe lucht stukje bij beetje aan het oog onttrekt. Niets van aan-

trekken, sust reisgids John ons, op de bewolking kan je weinig staat maken. In Kirgizië verandert het weer twintig keer per dag.

Nochtans regent het hier niet overdadig. De hoogvlakte is immers aan alle kanten door bergen omgeven – in het noorden de Song-köl, in het zuiden de Moldo en de Borbor Alabas. Met die ringvormige structuur zou je bijna denken dat je je in een caldeira bevindt, het restant van een enorme ingestorte vulkaan. Maar dat is niet zo. Dit is een gewone sedimentvlakte die zich tussen de bergen gevormd heeft. Vier rivieren voeren het sediment aan, eentje voert het water af naar de Naryn. Op satellietfoto's lijkt deze hoogvlakte een bijzonder fraai amandelvormig oog waarvan het meer de donkere pupil vormt.

's Winters is het hier minder aangenaam vertoeven. Sneeuw bedekt het terrein van oktober tot mei. Dichte mist of sneeuwstormen onttrekken het landschap doorgaans aan het zicht, terwijl het meer een ijslaag van een meter dik moet verdragen. Hartje winter zakt de temperatuur gemiddeld tot -20°C , soms zelfs tot -40°C .

*De hoogvlakte is aan alle kanten
door bergen omgeven alsof je je
in een enorme caldeira bevindt*

Vis kwam in dit meer oorspronkelijk niet voor. In 1957 brachten de Russen daar verandering in door een vissoort uit te zetten die John *sik* noemt. In feite gaat het om *peled*, een marene of zalmachtige die zich in het stilstaande water van een meer goed thuis voelt

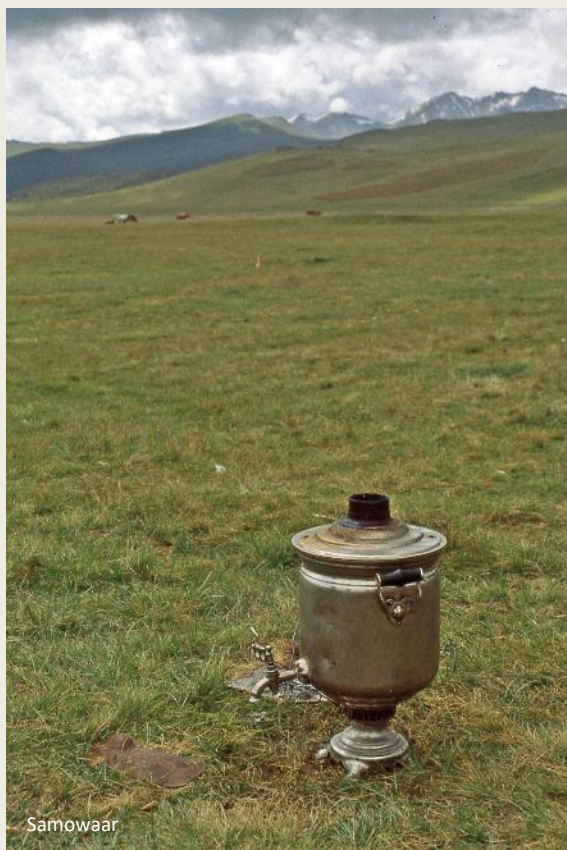

Keukentent

Tentenkamp in Song-Köl

Samowaar

en ter plaatse paait. Veel van dergelijke soorten zijn na de laatste ijstijden ontstaan toen ze her en der in gletsjermereen achterbleven en zich gaandeweg tot aparte soorten ontwikkelden. Tegenwoordig kom je ze overal in Siberië tegen. Een vis die de barre leefomstandigheden van Siberische meren gewend is, zal zich met gemak in Song-Köl weten te handhaven, moeten de Russen in 1957 gedacht hebben. Volkomen terecht, zo blijkt nu.

Voltijdse nomaden vind je nauwelijks nog in

Kirgizië. De overgrote meerderheid van de Kirgiezen heeft een vaste verblijfplaats in de dorpen van de valleien. 's Winters althans, want 's zomers trekken sommigen toch nog de bergen in met hun vee. Ze zoeken dan vruchtbare zomerweiden op, de zogenaamde *jailoos*, installeren er hun joert en verblijven er de hele zomer lang.

's Zomers zoeken deze halfnomaden de vruchtbare zomerweiden op en installeren er hun joert

Voor deze halfnomaden vormen de groene grasvelden van Song-Köl een populaire bestemming. Langs een van de vier toegangswegen stromen ze toe om hun vee te laten grazen. Niet dat het hier druk zou zijn – we kunnen het aantal joerten aan deze kant van het meer op de vingers van twee handen tellen.

De toendoek, die de dakopening van de joert afsluit, is zelfs in de vlag van Kirgizië opgenomen

Hoog tijd dus om eens met onze burens kennis te maken. Dat is al gauw een eindje stappen, want de joerten van de verschillende families staan op enige afstand van elkaar. Bij de eerste joert is het grootmoeder die ons begroet. Ze is alleen thuis met haar kleindochter. Buiten staat een *samowaar* in het gras, een vreemde plek voor een waterkoker. Thee maken ze hier gewoonlijk met een concentraat van theeblaadjes waar ze dan heet water uit de samowaar op gieten om drinkbare thee te verkrijgen.

*De joert is ingericht volgens
de eeuwenoude traditie*

Grootmoeder nodigt ons meteen naar binnen. Dat gebiedt de legendarische Kirgizische gastvrijheid haar. Maar dan moeten wel eerst onze schoenen uit, want het is niet de bedoeling dat we de souvenirs die onze schoenen in de weilanden verzameld hebben naar binnen brengen. Centraal in de joert staat een enorme kachel waarop een grote kuip melk staat te pruttelen. Een metalen schoorsteenpijp voert de rook af naar een opening in het dak van de joert. Op een tafelkleed op de grond liggen enkele versnaperingen voor ons klaar – brood, zure room die van de paardenmelk afgeroomd is. De beleefdheid gebiedt ons ervan te proeven.

Maar het is vooral het interieur van de joert dat ons fascineert. Voor onze westerse ogen

mag het een rommeltje lijken – halfnomaden zeulen nu eenmaal geen kasten mee naar hun zomerweiden – de joert is ingericht volgens de eeuwenoude traditie. Dat betekent dat aan onze rechterkant zich de spullen bevinden waar de vrouw des huizes over waakt – kookgerei, potten en pannen, borden en kommen, gerief voor het naaien en het breien. Links zien we het alaam van mijnheer – paardentuig, jachtmessen, gerief om schapen te hoeden, gerief om te jagen. Pal tegenover de ingang bevindt zich dan weer het beddengoed met de dekens, de kussens en de matrassen. Zo hoort het al eeuwen.

Een joert opbouwen, daar doet een nomadenfamilie naar verluidt vier tot vijf uur over. Eerst komt het skelet. De basis daarvan bestaat uit een traliwerk van rood geverfde takken, ongeveer drie meter hoog. Het vormt de verticale wand van de joert en doet wat

aan een harmonicahek denken. Op die wand worden lange, rode twijgen van berkenhout gemonteerd die naar binnen geplooid worden en helemaal bovenaan in het centrum van het dak samenkomen. Daar worden ze aan een houten hoepel bevestigd, de *toendoek*. Dwars over de hoepel zijn tweemaal drie twijgen in kruisvorm gespannen, de *chamgarak*. Langs die opening valt natuurlijk licht en frisse lucht naar binnen en kan de rook van het kachelvuur naar buiten ontsnappen. Regent het, dan wordt een luifel over de *chamgarak* geschoven.

Een opening in het dak, voor ons eindigt daar het verhaal. Maar voor een Kirgies begint het daar pas. Want een joert is voor hem of haar meer dan alleen maar een woonruimte, het is een essentieel onderdeel van de Kirgizische cultuur. De joert staat symbool voor het gezin, voor de aarde en zelfs voor het hele

universum. Is de joert het universum, dan is de toendoek de opperste kracht in dat universum. Het is het eerste wat de Kirgies ziet als hij in zijn joert ontwaakt.

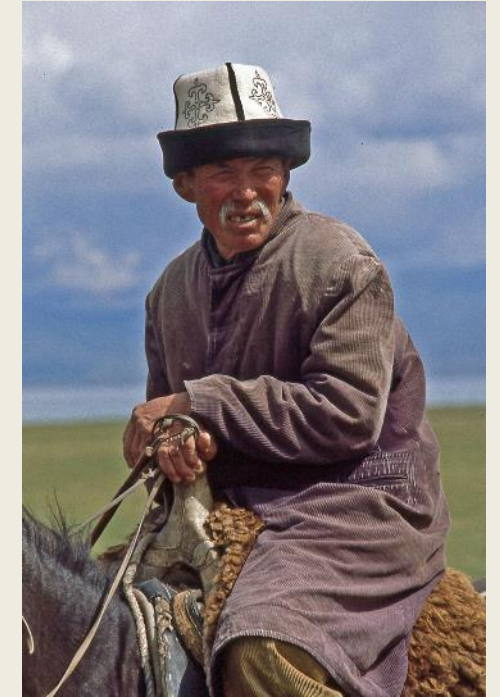
*Is de joert het universum, dan
is de toendoek de opperste
kracht in dat universum*

De toendoek bepaalt het welzijn van de familie. Je verplaatst hem niet, je vervangt hem niet. Zou hij op de grond vallen, dan betekent dat onheil voor de familie. Wil je een familie in haar hart treffen, dan vervloek je hun toendoek. Voor wie twijfels heeft over de centrale plaats die de toendoek in het cultureel erfgoed van de Kirgiezen inneemt, volstaat het even naar de Kirgizische vlag te kijken. Daar neemt sedert 1992 een gouden toendoek dezelfde prominente plaats in als

de rode schijf van de rijzende zon op de Japanse vlag.

Zodra het basisskelet van de joert overeind staat, wordt dit met wol en waterafstotend vilt afgedekt. Zo kleurloos de joert vanbuiten is, zo kleurrijk is hij vanbinnen. Het tralie-
werk wordt met veelkleurige mat-
ten bekleed, op de vloer komen
schapenvachten en bonte tapijten.
Befaamd zijn de *shyrdaks*, een ty-
pisch Kirgizische vorm van vloerta-
pijt. Ze bestaan uit twee lagen vilt in
contrasterende kleuren die op el-
kaar gelegd worden. In de bovenste
laag worden figuren uitgesneden –

Melk speelt een centrale rol
in het leven van halfnomaden

geitenhoorns, joerten, geometri-
sche motieven – zodat een levendig
patroon van felle kleuren ontstaat.
De figuren die uit de toplaat gesne-
den zijn, worden niet weggegooid,
maar gebruikt om een tweede tapijt
te maken dat als het ware een spie-
gelbeeld van het eerste vormt.

Verderop op de steppe is er wat
meer leven in de brouwerij. Vrou-
wen en kinderen houden zich op
rond een drietal tenten, enkele mer-
ries dolen in de nabijheid rond met
hun veulens. Kennelijk zijn de man-
nen elders het vee aan het hoeden

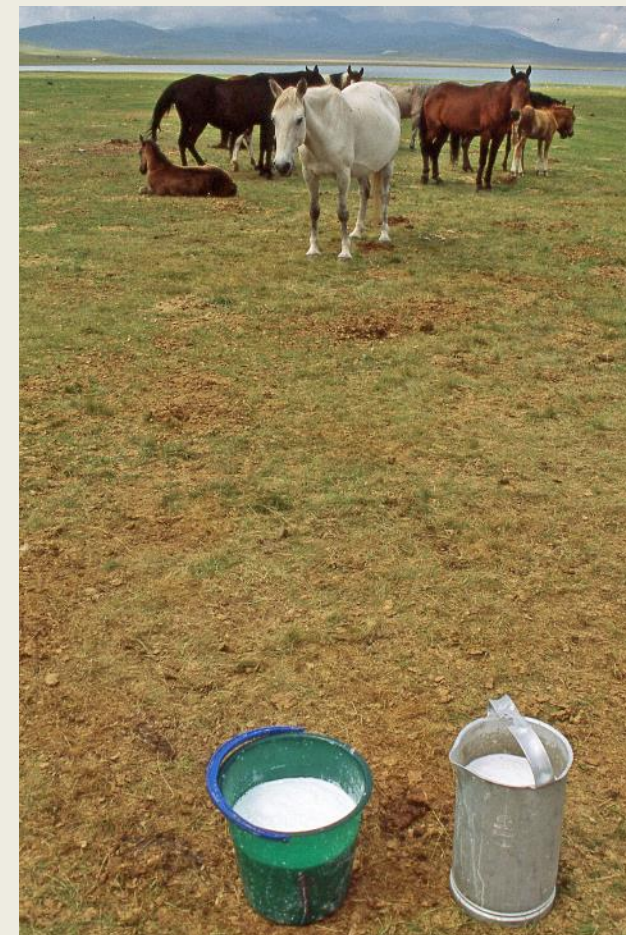

en zwaait ondertussen de pater familias hier de plak. Of dat probeert hij toch, want zijn troebele blik, zijn wankele pas en zijn rood aangeschoten gezicht doen ons vermoeden dat hij deze ochtend al flink aan de koemis gezeten heeft, de alcoholische drank die ze hier uit paardenmelk brouwen. Het leven van deze seminomaden is niet altijd zo idyllisch als de clichés doen uitschijnen.

Terwijl de oudere vrouwen op de kleuters passen, is de 23-jarige schoondochter met de merries in de weer. Die moeten gemolken worden. Evident lijkt ons dat niet met die mi-

nuscule tepels. Maar de melkster weet natuurlijk van wanten. Een melkkrukje heeft ze niet eens nodig, de emmer zet ze gewoon op haar schoot terwijl ze naast de merrie neerhurkt. Wel is het nodig dat een van de andere meisjes het veulen in tête-à-tête bij de merrie plaatst, anders laat deze laatste zich niet melken. Verhongerden zal het veulen alleszins niet. Telkens wordt er slechts één liter afgetapt, de rest is voor het veulen.

*Als het veulen niet in de buurt is,
laat de merrie zich niet melken*

Al bij al levert dat toch heel wat melk op – we zien twee emmers die bijna driekwart gevuld zijn. Melk vormt nu eenmaal een essentieel onderdeel van de Kirgizische keuken, of ze nu van schapen, koeien of paarden afkomstig is.

Een van die melkproducten is dus de beruchte koemis. Het goedje smaakt zuur met een vage toets van turf, zo leert ons een voorzichtige proeverij. Wil je koemis maken, dan giet je rauwe paardenmelk in een geitenleren zak en voeg je er boter van schapenmelk aan toe. Dat laatste verklaart overigens

de nasmaak van turf, aldus Yegitali. Vervolgens stamp je dit mengsel een uur of twee met een pollepel. *Bisjkek*, zo noemen de Kirgiezen deze pollepel. En dat is meteen ook de naam van hun hoofdstad geworden. Hoe langer je het mengsel stamp, des te hoger is het alcoholgehalte. Normaal houdt men het op een alcoholpercentage van ongeveer 10 %.

Bisjkek, zo noemen de Kirgiezen hun pollepel. En dat is meteen ook de naam van hun hoofdstad geworden

Koemis zou zelfs helpen tegen tuberculose, zo wordt beweerd. Al hoeft je niet noodzakelijk aan tbc te lijden om koemis te appreciëren. Kirgiezen houden er nu eenmaal van veel schapenvlees te eten en veel koemis te drinken. Dat leidt weleens tot liederlijke bacchanalen, aldus Yegitali. Liggend op de grond geeft hij ongevraagd een lallende demonstratie van hoe het er dan aan toegaat. We voelen er ons een beetje ongemakkelijk bij. Als Oezbeek kijkt hij neer op de Kirgiezen. Toch is het maar goed dat hij ons blijft vergezellen, want John brengt er als etnische Rus niet veel van terecht. Amicale contacten met

de lokale bevolking leggen, daar hebben we Yegitali voor nodig, in weerwil van de vele vooroordelen die zijn wereldbeeld vertroebelen.

Ondertussen brandt de hoogtezoon steeds intenser boven onze hoofden. Een heel eind verderop treffen we een derde joert aan. Het gezinnetje ziet ons al van ver komen – vader, moeder, twee zoons en een dochter. Het onthaal is ongemeen warm en hartelijk. Jammer dat ze niet op voorhand wisten dat we langs zouden komen, krijgen we met een zweem van teleurstelling te horen. Want dan

hadden ze een schaap voor ons geslacht. De volgende keer dat we op bezoek komen, moeten we dat beslist op voorhand laten weten.

Fier poseren ze met ons voor een familiefoto in hun joert, gezeten op een tapijt van veelkleurig patchwork en een traditionele *shyrdak* onder onze kousenvoeten. Kennelijk heeft de jongste zoon een voorliefde voor hoofddekseis, want nu eens poseert hij met een *tebetei* van bruine pels, dan weer heeft hij een traditionele *kalpak* in zijn handen en eentje op zijn hoofd.

Jammer dat ze niet wisten dat we langs zouden komen. Want dan hadden ze een schaap geslacht

Buiten staat zoals gebruikelijk de samowaar een eind van de ingang van de joert vandaan.

Naast de joert ligt gedroogde koeiendrek klaar als brandstof voor de kachel. Tussen enkele stokken is een rieten mat gespannen. Daarop ligt *koeroet* te drogen, een vorm van yoghurt bereid uit koeienmelk. Je kookt de melk en laat ze tot 35 à 40 °C afkoelen. Dan voeg je er een lepel yoghurt aan toe en laat dit verder afkoelen. Vervolgens zeef je de massa. Het vocht vang je op en kan je meteen drinken, de koek droog je in afzonderlijke stukjes en kan je gedurende lange tijd bewaren – niet onbelangrijk als je niet over een koelkast beschikt.

De basis van de joert bestaat uit een traliewerk van rode takken. Op die wand worden lange, rode twijgen van berkenhout gemonteerd

Terwijl we naar ons tentenkamp terugkeren, ontgaan ons de donkere wolken niet die in

Koeroet

Interieur van een joert met een traditionele shyrdak in de voorgrond

een hels tempo vanuit het westen aanrukken. Dat voorspelt weinig goeds. Al spoedig is heel het firmament van west naar oost door de inktzwarte wolkenmassa ingenomen. In dit monumentale landschap met zijn eindeloze grasvlakten zonder enige natuurlijke hindernis kondigt het natuurgeweld zich in al zijn dimensies nog intenser, nog brutaler, nog meedogenlozer aan dan we ooit meegemaakt hebben. Het lijkt de apocalyps wel, het onheil dat zich boven de nietige joerten geïnstalleerd heeft. En dat terwijl we ons nauwelijks een half uur geleden nog zorgen

maakten over de sterke uv-straling die op onze huid brandde.

Het lijkt de apocalyps wel, het onheil dat zich boven de nietige joerten geïnstalleerd heeft

Net op tijd bereiken we de joerten van de grote familie. Dankbaar schuilen we er in een van de tenten. Terwijl we met een bang gemoed de wolkbreuk afwachten, blijken de Kirgiezen zich nauwelijks uit het lood te laten slaan. Voor de boer is het *business as usual*.

Net op dit ogenblik had hij zich voorgenomen ons schaap te slachten. En zo zal het geschieden, onweer of niet.

Een eind verderop staat het onfortuinlijke schaap een beetje zielig te blaten, vastgebonden aan een paal. Terwijl hagelstenen als kersenpitten zo groot het terrein geselen, bindt de boer kordaat voor- en achterpoten van het schaap aan elkaar, grijpt de kop vast en haalt in een snelle beweging met zijn scherp mes uit. Onder de gitzwarte lucht, de striemende hagelstenen en het doffe gerommel van het onweer vloeit samen met zijn

bloed het laatste stukje leven weg uit het schaap. Drijfnat rennen we terug naar de joerten.

Een halfuurtje later houdt het op met regenen en stelt de zon terug orde op zaken alsof het hier altijd zomer is. De familie heeft niet stilgezeten ondertussen. Het schaap is van ingewanden en vacht ontdaan, een meisje is de ingewanden aan het kuisen, de bebloede vacht ligt in een tent te drogen. De boer en zijn vrouw zullen het vlees verder versnijden en ons straks een portie brengen voor het

avondeten. Yegitali kirt al van vreugde bij het vooruitzicht.

Met klamme handen bereiken we even voor twee ons tentenkamp. Dat blijkt mee te vallen. De stortbui heeft geen noemenswaardige schade aangericht. Wel heeft zich rond sommige tentjes een ijslaagje van smeltende hagelstenen gevormd. Maar dan blijkt dat twee tentjes onder water staan. Kennelijk stonden ze toch in een kuiltje. Operatie verhuis kan starten, terwijl Oksana de lunch bereidt – verse *sik* uit het meer. Dat doet ze veiligheidshalve in de passagierscabine van de truck, want daar is het droog.

Duizenden jaren al zijn deze groene graslanden het rijk van het paard. Paarden zijn essentieel voor de nomadische levensstijl

van deze mensen. Het leven in de bergen en op de steppen zou onmogelijk zijn zonder deze energieke viervoeters. Paarden worden in Centraal-Azië traditioneel voor alles en nog wat gebruikt, van bruidsschat tot gezelschapsdier, van voedsel tot kleding, van transport tot oorlogsvoering. Paardrijden is elke Kirgies in het bloed gegoten.

Verwerking van de ingewanden...

Terwijl hagelstenen als kersenpitten zo groot het terrein geselen, haalt de boer in een snelle beweging met zijn scherp mes uit

De steppe is als een zee die de ruiter overal brengt waar zijn paard grazen kan. De Mon-

gool Dzingis Khan exploiteerde dit geostrategisch gegeven tot het uiterste. Zijn bereden boogschutters, een ware nachtmerrie voor statische legers, zaaiden tot in de verste uithoeken van Azië en Europa dood en vernieling. Pas met de ontdekking van de grote zeevaartroutes zou een einde komen aan de permanente dreiging van de volkeren uit de steppes.

Zo ver willen wij het niet laten komen. Gewoon even de omgeving te paard verkennen lijkt ons al voldoende. Per slot van rekening kom je hier te voet niet zo ver. Voor je er erg in hebt, heb je een paar kilometer gestapt en ziet de omgeving er nog altijd precies hetzelfde uit als toen je vertrok, zo kaal zijn deze grasvlakten, zo weids zijn deze landschappen.

...en van de vacht

Onze buren zijn graag bereid onze wensdroom in vervulling te laten gaan en ons daartoe enkele paarden te verhuren. John zal ons vergezellen, maar hij heeft een probleem met zijn zadel. Dat duurt mij te lang, ik popel van ongeduld en voor ik het weet trek ik er alleen op uit. Ervaring met paardrijden heb ik niet, maar dat blijkt niet nodig te zijn. Naar links, naar rechts, wat sneller, wat trager – het paard heeft niet de minste moeite om mijn stuntelige commando's in de gewenste actie om te zetten. Eindelijk een wezen dat me begrijpt.

De steppe is als een zee die de ruiter overal brengt waar zijn paard grazen kan

Lang duurt het niet of ik zet een behoedzame draf in, de blik op de verre heuvels gericht. Het begint te regenen, maar zelfs dat deert me niet. De eindeloze groene steppe wenkt,

zelfs geen boom of struik die me hindert. Kortom, de ultieme vrijheid is dit.

Dan duikt aan de voet van de heuvels een eenzame joert op. Een man halfweg de twintig met donkere pet verschijnt in de deuropening. Onze blikken kruisen elkaar, ik groet hem vriendelijk met een hoofdknik. Maar zo werkt dat hier niet. Rustig komt hij naar me toe, neemt mijn paard bij de teugel, leidt het zonder enige tegenspraak te dulden naar de paal voor de ingang van zijn joert en bindt het vast. Zijn brede armbeweging laat aan duidelijkheid niets te wensen over – ik moet afstappen en zijn joert betreden. Daar staat zijn vrouw te wachten. Een beetje verlegen grijpt ze mijn uitgestoken hand en brengt een woordeloze groet. Binnen zie ik een tafel, enkele stoelen, een kist met een deken erover. Ik leg mijn natte jas op de kist en neem plaats aan tafel.

Zandkoekjes verschijnen op tafel en krijgen al gauw het gezelschap van de geduchte koemis. Ik waag het erop, niet drinken zou een zware belediging zijn. Echt vlotten doet de conversatie ondertussen niet. Duizend vragen wil ik hun stellen, duizend antwoorden wil ik hun geven. Maar wat ik ook probeer, ze blijven me vriendelijk en met een brede glimlach aanstaren, zonder ook maar enig spoor van begrip te vertonen als ik mijn beste gebarentaal bovenhaal. Zij kennen geen woord Engels, ik ken zo mogelijk nog minder Kirgizisch – *bisjkek, kalpak, toendoek* en *laghman* niet te na gelaten. Maar daar raak je niet ver mee. Daar zitten we dan, schaapachtig naar elkaar te kijken. Alsof we wezens van twee verschillende zonnestelsels zijn.

Plots daagt John op voor de ingang van de joert. Godzijdank. Toen hij buiten mijn paard herkende heeft hij daar terecht de conclusie

uit getrokken dat ik in de joert en aan de koemis zat. De conversatie verloopt wat vlotter nu. Met het Kirgizisch kan John onverwacht goed uit de voeten. Met de koemis ook.

's Zomers komen ze hier van juli tot september met hun vee het sappige gras opzoeken

Zo vernemen we dat dit jonge koppeltje het grootste deel van het jaar in Naryn woont, een universiteitsstadje van veertigduizend inwoners aan de oever van de gelijknamige rivier, een honderdtal kilometer zuidoostwaarts van Song-Köl. 's Zomers komen ze hier van juli tot september met hun vee het sappige gras opzoeken. Of ze kinderen hebben? Ja hoor, een baby van enkele maanden. Giechelend wijst de vrouw naar mijn regenjas. Wat ik daarstraks voor een kist aanzag, blijkt een wieg te zijn met een rustig slapende

baby erin. En daar heb ik in complete onverschilligheid mijn natte regenjas overheen gedrapeerd.

*Onze blikken kruisen elkaar, ik groet hem vriendelijk met een hoofdknik.
Maar zo werkt dat hier niet*

Met een warm gevoel nemen we afscheid van het sympathieke paar. John houdt het nu voor bekeken en keert naar het kamp terug, ik trek nog even in mijn eentje verder. Eerst met een lichte draf, maar ik wil meer. Ik zet meer druk op de flanken van het paard, het dier reageert daar fors op. Pijsnel galopperen we over de steppe. Wat een heerlijk gevoel is dit. Hoe moet het indertijd geweest

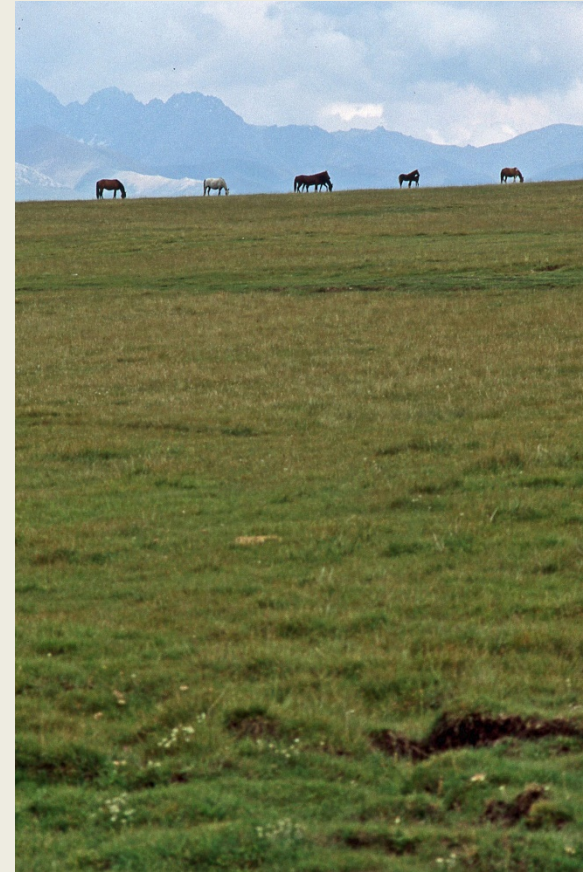
zijn om samen met duizenden andere ruiters op die manier door de steppe te galopperen?

Niets of niemand houdt ons tegen. Dat dacht ik althans, maar schijn bedriegt. Want plots duikt enkele meters voor ons uit een grondverzakking van wel een meter diep op. In deze egale groene grasvlakte merk je een slenk als deze pas op als het te laat is. Er is geen ontkomen aan, een valpartij is niet meer te vermijden. Maar

dat is buiten het paard gerekend. Als een gevleugelde Pegasus zweeft het in volle vaart een eind door de lucht, komt netjes op zijn poten neer en zet zijn galop verder alsof er niets gebeurd is. Al die tijd heb ik precies dat gedaan wat van mij verwacht werd, namelijk niets. Naar het tentenkamp terugkeren is niet zo moeilijk. Het paard weet immers de weg.

Duizend vragen wil ik hun stellen, duizend antwoorden wil ik hun geven

In de vooravond gaat Yegitali met het schaap aan de slag. Zijn humeur kan niet meer stuk, want afgezien van kletsen is er maar één ding dat hij liever doet dan koken – koken en kletsen tegelijkertijd. Fier presenteert hij het resultaat van zijn kunnen. Dat het lekker is, hoeft geen betoog.

Terwijl zich in het westen donkere wolken boven de bergen klaarmaken om ons opnieuw te bestoken, trekken wij ons zoetjesaan in onze tenten terug. Morgen hebben we een lange rit over moeilijk terrein voor de boeg.

[Top](#)

Donderdag 6 augustus | Song-Köl – Tash Rabat

Om middernacht is het zover. De hemel zet zijn sluizen wagenwijd open. Heel de nacht door lozen regenwolken zonder ophouden hun kille lading. Pas tegen dageraad komt daar stilaan verandering in. Wanneer de staf om kwart na vijf aan de slag gaat, vallen er enkel nog wat druppels uit de lucht. Drie kwartier later wagen ook wij ons buiten onze tentjes.

Een bizar landschap is het, met bergtoppen die kriskras door elkaar liggen alsof het niet nodig is dat regenwater in rivieren verzameld wordt

Al die nattigheid lijkt Oksana niet te deren. Om half zeven heeft ze in de keukentent een compleet ontbijt klaarstaan. Daarna is het alle hens aan dek. Met vereende krachten worden de kletsnatte iglotentjes ingepakt, even later gaan de keukentent en de wc tegen de vlakte, dan nog even het hout bij elkaar sprokkelen en klaar is Kees.

Even na acht start chauffeur Sasja de truck. Gisteren heeft hij een dagje vrij gehad, vandaag

krijgt hij een zwaar traject voor de kiezen. Onze bestemming is Tash Rabat, een plek dicht bij de Chinese grens. Dat is ongeveer honderdvijftig kilometer hiervandaan, grotendeels over onverharde wegen.

Nauwelijks zijn we vertrokken, of het begint weer te regenen. Ondertussen weten we wat dat betekent. Spoedig sijpelen door de lekke dakrand de eerste druppels binnen. Maar Oksana weet van wanten en wij intussen ook. De gaten worden met kauwgum gedicht.

Het Song-Kölbassin zullen we via de zuidelijke route verlaten. Die zal ons over de [Moldopas](#) voeren, een bergpas van 3 243 m. Daar kijken we naar uit, want dat traject staat alom als een van de mooiste van Kirgizië beschreven. Maar voorlopig blijven we op onze honger. In lange, kaarsrechte stroken klimt de onverharde weg traagjes door een kale vlakte de bergen in. Iets anders kunnen we natuurlijk niet verwachten. Per slot van rekening bevindt het meer van Song-Köl zich op een

hoogte van 3 020 m, we hoeven niet meer dan een goede tweehonderd meter te klimmen.

Maar eens de top gepasseerd, begint het spektakel. Voor ons ontvouwt zich een magistraal landschap van quasi boomloze groene bergtoppen waardoorheen de grindpiste zich als een grillig bleek lint een weg zoekt. Een bizar landschap is het, met bergtoppen die

kriskras door elkaar liggen alsof het niet nodig is dat regenwater in rivieren verzameld wordt. Nevelflarden hangen onheilspellend diep in de valleien. En dan mogen we nog van geluk spreken, want niet zelden is de zichtbaarheid op dit gevaarlijke traject door mist bijna tot nul gereduceerd.

We kijken uit over de beruchte zeven haarspeldbochten van Moldo-Ashuu. Vergeleken met pakweg de 21 haarspeldbochten van

l'Alpe d'Huez mag dat een lachertje lijken, maar hier, op die onbetrouwbare modderpiste in dit onherbergzame landschap, is het een hallucinante uitdaging voor elke chauffeur. Noodhulp is er niet, als jou iets overkomt sta je er alleen voor.

Maar voor onze ervaren chauffeur Sasja lijkt dat een kolfje naar zijn hand. Meer nog, zodra we de oever van de Koertka bereiken, de rivier die ons verder naar beneden zal gidsen, zet hij zijn truck aan de kant om te doen wat hij al enkele dagen niet meer heeft kunnen doen – zijn truck een grondige wasbeurt geven. Ruim een half uur lang is hij met zijn telescopische borstel in de

weer om de buitenkant van de truck een beschaafd aanzien te geven.

Door de vallei van de Koertka trekken we verder zuidwaarts. Aanvankelijk is dat een indrukwekkende, diep uitgesneden canyon, maar gaandeweg vouwt het decor zich breed open tot een vruchtbare vallei. Even voor elf bereiken we de Naryn, de belangrijkste rivier van Kirgizië. Verder

stroomafwaarts drijft ze een cascade van waterkrachtcentrales aan en levert zo een essentiële bijdrage aan de energievoorziening van het land. Dat hebben we vorige zondag met eigen ogen kunnen vaststellen.

Maar John en Sasja hebben een verrassing voor ons in petto

Eindelijk, daar is ie dan, de asfaltweg ter hoogte van de vruchtbare akkers

van het boerendorpje Ak-Tal. Zo vlak als een biljarttafel mag je dit wegdek niet noemen, maar na de grindpistes van het Moldogebirge is het een verademing. Normaal rijd je nu oostwaarts naar het universiteitsstadje Naryn vanwaar je terug westwaarts de vallei van de Kara Kojoen kan volgen om onze eindbestemming Tash Rabat te bereiken – een traject van 185 km dat zich als een hoefijzer rond het Bay-bichegebirge en het Jamangebirge plooit.

Maar John en Sasja hebben een verrassing voor ons in petto. Het wordt geen ommetje rond die twee gebergten, het wordt een avontuurlijke rit er dwars doorheen. We zullen als het ware van het ene uiteinde van het hoefijzer naar het andere rijden. Zo korten we het traject met een honderdtal kilometer in. Er staat ons dus een minder comfortabele rit te wachten, maar wat veel belangrijker is, we zullen opnieuw met adembenemende landschappen geconfronteerd worden.

Een kwartiertje later slaan we ter hoogte van

Ügüt links af en volgen de Terekriver pal zuidwaarts. Even later staan we verbluft naar een Kirgizische begraafplaats te kijken. Het lijken wel kleine paleisjes, de graftomben die daar in de verte tegen de helling staan.

*Het lijken wel kleine paleisjes,
de graftomben die daar in de
verte tegen de helling staan*

Zo bereiken we Baetov, de hoofdstad van dit district en tevens het economische en commerciële centrum van de regio. Althans voor zover een dorpje van achtduizend inwoners die rol kan waarmaken. Niet ten onrechte last Sasja voor zichzelf een korte rustpauze

in. Meteen maakt hij van de gelegenheid gebruik om stiekem een voorraadjie sigaretten in te slaan. Zeer tot ergernis van Yegitali, want Sasja's manoeuvre is hem niet ontgaan. Hij foetert al de hele tijd over de walm van sigarettenrook in de bestuurderscabine.

Ondertussen kuieren we over het bescheiden marktje. Lokale boeren verkopen er de opbrengst van hun velden voor zover ze die niet voor hun eigen levensonderhoud nodig hebben. Vooral levensmiddelen zoals brood, meel, groenten en voorverpakte producten

zitten in het aanbod. Fruit zien we nergens liggen. Dat zal te hoog gegrepen zijn in dit klimaat. Per slot van rekening bevinden we ons ongeveer 1 950 m boven de zeespiegel. Druk is het niet op dit marktje, de meeste kraampjes hebben momenteel niets omhanden. Enkele mannen staan te keuvelen, piekfijn uitgedost met een fraaie vilten *kalpak* op het hoofd.

*In een land zoals Kirgizië met
vele honderden pieken boven de
vijfduizend meter is dit een niemendal*

Voor ons zit het betere werk er nu aan te komen. Twee passen staan ons te wachten, eerst de Börülü over het Baybichegebergte

en dan de Kulak over het Jamangebergte. Langs een zijriviertje van de Terek klimmen we geleidelijk omhoog. Rechts in de verte wijst John enkele heuveltjes aan die eeuwenoude Scythengraven markeren. Dan begint de weg steil boven een grandioos landschap uit te stijgen terwijl haarspeldbochten elkaar opvolgen. Halt houden is hier geen optie, in één ruk klimmen we achthonderd meter hoger. Achteromkijkend zien we het adembenemende landschap, maar ook de diepe sporen die de wielen van de truck in de doorweekte grindpiste nalaten.

*Het lijkt wel alsof heel Kirgizië
aan onze voeten ligt*

Börülü-Ashuu, zo heet de plek waar je ten volle van het uitzicht kan genieten. Het is

zonnig, af en toe schuift een wolk voor de zon. Op deze hoogte is het al wat kouder, maar dat geeft niet. Het grandioze decor dat we samen met onze lunch voorgeschoteld krijgen, maakt alles goed. Het lijkt wel alsof heel Kirgizië aan onze voeten ligt, stellen we verheugd vast, terwijl we ons de warme lunch laten smaken die Oksana in een vloek en een zucht heeft klaargezet – soep en ribbetjes. Dat deze omgeving zo prachtig is, beamen nu ook John en Oksana. Tot onze verbazing bekenen ze dat ze hier zelf nooit eerder geweest zijn.

Dan doet nerveus gemakker ons vreemd opkijken, want schapen zijn er niet in deze buurt. Lang duurt het niet vooraleer we doorhebben hoe de vork aan de steel zit. Een schaap is door een nauwe opening in een klein zinkgat gevallen. Op eigen kracht zal het

er nooit uitkomen. Daar weten wij wel raad mee. We slagen erin het bij de voorpoten uit de kuil te trekken. Nog onder de indruk van wat het meegemaakt heeft, maakt het zich pijlsnel uit de voeten.

Om half drie zetten we onze tocht verder. De weg stijgt zo fel niet meer, de top van de Börülupas blijkt een zadel tussen twee bergruggen te zijn. *Flatland*, zo noemt John deze doorsteek. Voor hem is dit geen echte pas. In een land zoals Kirgizië met vele honderden pieken boven de vijfduizend meter is dit een niemendal, relativeert hij de situatie.

Alleszins is het zadellandschap op deze hoogte zo bedrieglijk dat John tot twee keer toe abusievelijk meldt dat we de top gepasseerd zijn. Derde keer goede keer,

hoe gevaarlijk deze natuur kan zijn. En dat heeft niet alleen met slipgevaar te maken, al glijdt Sasja's truck op een bepaalde plaats ver-
vaarlijk uit de bocht.

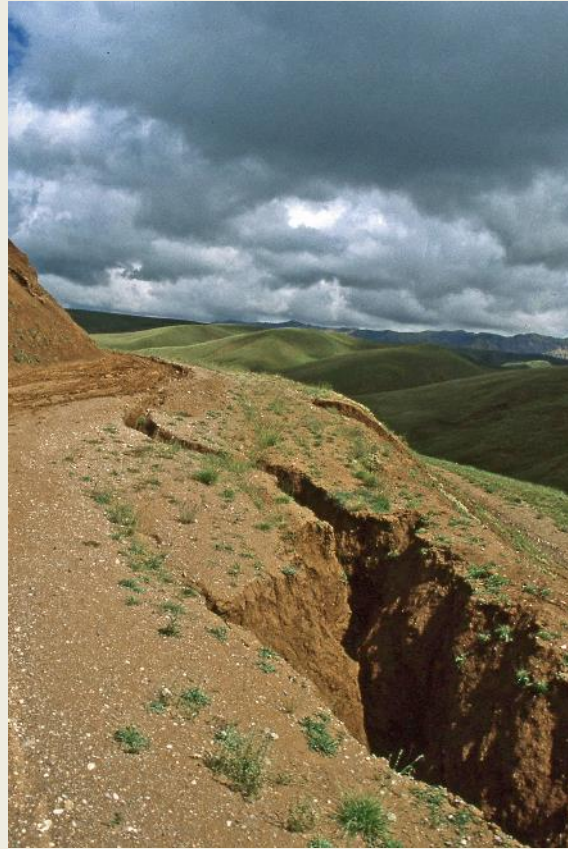
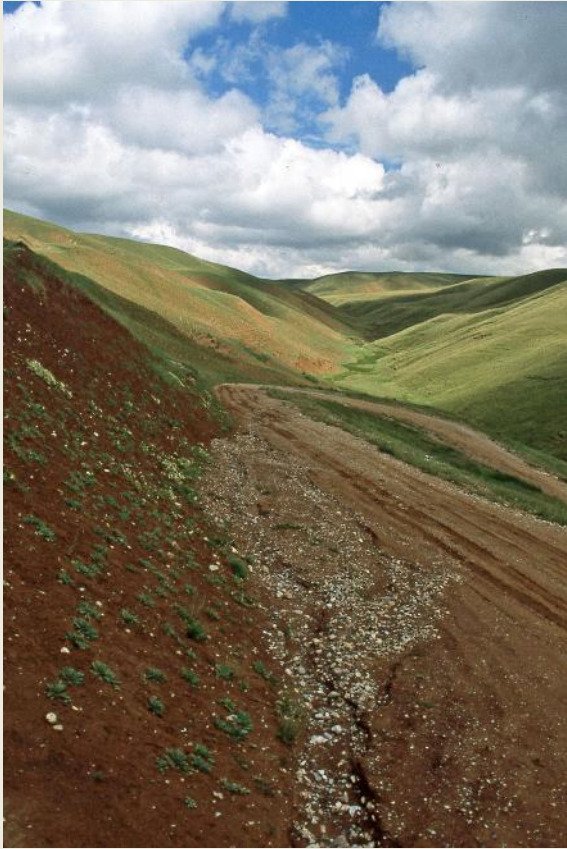
Verschrikt stuift een kudde paarden over de grassteppe weg zodra we in hun buurt komt

Gras is immers het enige dat deze glooiende groene hellingen bedekt. Bomen of rotsmassieven zijn er niet. Die zouden weerwerk kunnen bieden aan regenwater dat in

even voor drie kruisen we het hoogste punt van de pas, 3 380 m boven de zeespiegel. Overigens werd dit in de Sovjettijd de MELS-pas genoemd, een bizar acroniem dat naar Marx, Engels, Lenin en Stalin verwijst. In de beginjaren van het Sovjetregime was het erg populair, het werd zelfs als persoonsnaam gebruikt voor jongens zowel als voor meisjes.

De afdaling naar het dal tussen de Baybiche en de Jaman kan nu beginnen. Veel stelt dat niet voor – amper vijfhonderd hoogtemeters – maar het volstaat om ons eraan te herinneren hoe mooi, maar ook

de bodem doorsijpelt en de ondergrond week maakt. Over zulk terrein slingert de weg zich als een rood lint van naakte aarde. Dat deze modderspecie ooit aan het schuiven gaat, is enkel een kwestie van tijd. Op sommige plekken lijkt het al bijna zover. Daar heeft het wegdek zich deels afgescheurd, met akelige kloven aan de rand van het ravijn tot gevolg. Veel is er niet meer nodig vooraleer de rand voorgoed wegzakt en een gapende leegte nalaat.

Dat deze modderspecie ooit aan het schuiven gaat, is enkel een kwestie van tijd. Op sommige plekken lijkt het al bijna zover

Maar het moet gezegd, het adembemende landschap, veel mooier nog dan op Börülü-Ashuu, drukt onze bekommernissen snel naar de achtergrond. Het panorama dat zich voor onze voeten ontrolt, lijkt onmetelijk. In de diepte heeft een rivier, bruin van sediment, zich een grillige

kloof in de rode aarde uitgeschuurd. Het brutale litteken snijdt door de groene heuvels en lijkt tot aan de horizon te reiken, waar steile rotsmassieven de einder afsluiten.

Na nog een paar haarspeldbochten duikt de Akbeit op. Het is een beetje veiliger rijden nu, want de weg kleeft niet langer tegen modderige berghellingen, maar volgt trouw de oever van dit bergriviertje. Twintig voor vier is het wanneer we de plek bereiken waar de Akbeit in de Kolkagar uitmondt. Met 2 810 m

Jaks

Jaks in de Tash Rabat

is dit ons laagste punt tussen de twee bergketens.

Vanaf nu gaat het weer bergop. Eerst een eindje stroomopwaarts langs de Kolkagar, dan dwars door de rivier naar de andere oever om zo de beklimming van de [Kulakpas](#) aan te vatten. Een half uurtje later zijn we boven, ongeveer 3 390 m boven zeeniveau. Ook dit blijkt een zadelrug te zijn, een *flat-land* in Johns perceptie.

In een ruk zetten we de afdaling in. Zomernomaden hebben zich met hun joerten en hun

vee op de *jailoos* of zomerweiden geïnstalleerd. Verschrikt stuift een kudde paarden over de grassteppe weg zodra onze lawaaierige truck in hun buurt komt. Hachelijke wegverzakkingen eisen voortdurend Sasja's aandacht op.

Maar een klein half uur later is het avontuur achter de rug. De ketens van de Baybiche en de Jaman liggen nu achter ons, we bevinden ons in de brede vallei van de Kara Kojoen. Je zou het niet meteen zeggen als je hem ziet, maar de onverharde weg die bijna kaarsrecht door deze vallei loopt is een internationale

verkeersader. Naar links, naar het noordoosten dus, bereik je via het universiteitsstadje Naryn de hoofdstad Bisjkek, iets meer dan vierhonderd kilometer hiervandaan. Naar rechts rijdt je via de Torugartpas naar de Chinese oase stad Kashgar, bijna tweehonderd kilometer hiervandaan.

Diep verscholen in At-Basji, het gebergte aan de overkant van de weg, ligt het enigmatische Tash Rabat, onze bestemming voor vanavond

Precies dat laatste is wat we morgen zullen doen. Maar vandaag hebben we andere plannen. Diep verscholen in At-Basji, het gebergte aan de overkant van de weg, ligt het enigmatische Tash Rabat, onze bestemming voor vanavond. De Kara Kojoen laten we dus meteen achter ons, een van haar zijrivieren – heel toepasselijk de Tash Rabat genoemd – zal ons de weg naar boven wijzen. Gestaag klimmen we door een idyllische vallei omhoog. Hier zijn het niet de vergezichten die ons bekoren, maar de groene zomerweiden, de grazende paarden en jaks, het klaterende

Kolkagar river crossing

water van het riviertje waar de dieren zich aan laven, de canyon die steeds smaller wordt.

Vreemd genoeg daagt in dit arcadische decor na een kwartiertje plots een bareel op, een brutaal stukje beschaving dat je hier niet zou verwachten. Kennelijk moet John hier entreetickets kopen.

Onder meer aan het hof van Dzejenghis Khan hadden nestorianen veel invloed

Dan komt plots van achter een bocht het silhouet van [Tash Rabat](#) in de verte tevoorschijn, met zijn zware koepel, zijn gevel geflankeerd door twee torentjes en zijn indrukwekkend spitsboogportaal dat op het oosten gericht is. Alleen al de locatie is indrukwekkend, zo afgelegen is deze plek. Tientallen kilometers verwijderd van menselijke nederzettingen, 3 120 m boven de zeespiegel, staat het soliede gebouw daar in eenzame afzondering aan de voet van een berg, deels in de groene helling ingewerkt.

Een voormalige karavanseraï op de eeuwenoude zijderoute, zo luidt meestal de duiding bij dit gebouw. Een rustplaats voor karavanen dus. Maar daar zijn veel twijfels over. De meest gangbare hypothese stelt dat dit gebouw in de 9e of de 10e eeuw opgetrokken is, maar dan niet als karavanseraï, wel als klooster. Daar valt veel voor te zeggen, want de structuur van het gebouw is niet die van een traditionele karavanseraï.

De monniken die zich hier gevestigd hadden

zouden dan boeddhisten of nestorianen geweest zijn. Dat het gedachtegoed van de christelijke nestorianen zich zo vlot in Azië wist te verspreiden, is vooral aan de zijderoute te danken. Dat uitgebreid netwerk van handelsroutes verbond de Chinese hoofdstad Xi'an met het gebied van de Middellandse Zee. Niet alleen handelsgoederen vonden zo hun weg tussen oost en west, ook culturele, wetenschappelijke en religieuze verworvenheden reisden mee met de karavanen. Onder meer aan het hof van Dzejenghis Khan hadden nestorianen veel invloed.

Vallei van de Tash Rabat

Maar christelijke artefacten zijn in Tash Rabat niet gevonden. Boeddhistische daarentegen wel. Misschien was het dus een boeddhistisch klooster. Zodra onder Timoer Lenk de islam in Centraal-Azië ging overheersen, begon Tash Rabat alleszins weg te deemsteren. Tot het gebouw in de 15e eeuw gerecycleerd werd als... karavanserai. Handelaars vonden er een veilig onderkomen, ze konden er eten en overnachten en desgewenst enkele dagen rusten.

Het is onwezenlijk te bedenken welke ontbe-

ringen en gevaren de karavanen op dergelijke handelsroutes te wachten stonden. Heel het jaar door dreigen er aardverschuivingen en lawines, occasioneel wil er zich weleens een overstroming of een aardbeving voordoen. Acht maanden per jaar maakt sneeuw de toegang tot deze plek zelfs quasi onmogelijk. En dan zwijgen we nog over de roversbenden die indertijd uit waren op de vele kostbaarheden die karavanen plachten mee te voeren.

Maar ze waren van geen kleintje vervaard,

deze globalisten *avant la lettre*. Om de Torugartpas te bereiken trokken de karavanen van hieruit gewoon dieper het At-Basjigebergte in. Met onze 6WD-truck kunnen wij dat niet eens. Morgen zullen we helemaal naar de hoofdweg moeten terugkeren en in een wijde bocht rond het gebergte rijden.

*In de 15e eeuw werd het gebouw
als karavanserai gerecycleerd*

Sedert de renovatie in 1984 is Tash Rabat tot

een bescheiden toeristische trekpleister uitgegroeid. Al blijkt dat in de praktijk nogal mee te vallen. Je moet er nu eenmaal heel wat voor over hebben om tot hier te komen. Een grote Kirgizische familie is aan het picknicken, een andere is aan het zingen en dansen onder begeleiding van accordeonmuziek. Voor het overige is het hier heel rustig.

Mochten we de functie van dit gebouw willen achterhalen, dan zal ons bezoek aan de karavanserai ons niet veel wijzer maken. Ramen zijn er niet in de buitenmuren, wat het

Karavanserai van Tash Rabat

gebouw een gesloten en defensieve indruk geeft. Anderzijds wandel je via de berghelling aan de achterkant gewoon het dak op, waar je toegang hebt tot de luchtgaten – toch niet meteen een comfortabele situatie voor wie belegerd wordt. De twee hoektorentjes lijken eerder een esthetische dan een defensieve rol te spelen.

Het gebouw is helemaal met leistenen opgetrokken. Van de poort leidt een centrale gang met een plafond in de vorm van een spitsboog naar de grootste kamer, pal onder de koepel. Vaag kunnen we nog sporen van

muurschilderingen op de wanden onderscheiden. Was dit de gebedszaal van het voormalige klooster? Diende het stenen verhoog in een lange, rechthoekige zaal als voerbak voor de kamelen, zoals John beweert? We hebben er het raden naar.

Kortom, Tash Rabat blijft voor ons wat het was – fascinerend en mysterieus

Dan zijn er nog de kamertjes, 32 in totaal, die als verblijfsruimten gediend zouden kunnen hebben. Maar daar langdurig verblijven, al is

het maar voor een nacht, lijkt ons hoogst onaangenaam – aardedonker, muf en koud. De functie van een van de putten is evenmin duidelijk, al mompelt John iets ongeloofwaardigs over het straffen van overspelige vrouwen. Voorts is er nog een tunnel die het mogelijk zou maken ongemerkt te ontsnappen tijdens een belegering. Hoe je je in deze boomloze vallei uit de voeten zou kunnen maken zonder dat iemand je ziet, dat is ons een raadsel.

Kortom, Tash Rabat blijft voor ons wat het was – fascinerend en mysterieus.

Het zit ons mee vanavond. De kampplaats blijkt vrij te zijn van insecten, het gras is relatief droog en wind is er nauwelijks op deze door bergen afgeschermd plek. Wat meer is, voor het eerst kunnen we onze iglotentjes rechtzetten nog voor de duisternis invalt. Wanneer de zon om twintig voor zeven achter de bergen verdwijnt, staan alle tenten overeind.

Ondertussen heeft Yegitali zich op één van zijn favoriete bezigheden gestort – koken. Voor zijn laatste avondmaal opteert hij voor *pilav*, een gerecht dat in heel Centraal-Azië populair is. Daar zijn vele varianten van, maar meestal komt het erop neer dat een langkorrelige rijst eerst in olie gefruït wordt en vervolgens door toevoeging van een bouillon gegaard wordt – vergelijkbaar met risotto dus. Vervolgens komt er lamsvlees bij, samen met allerlei groenten en kruiden. Drie enorme schotels zijn

het resultaat van zijn vlijt. Meticuleus waakt hij erover dat we alles tot de laatste rijstkorrel opeten. Maar dat lukt wel, want wodka en wijn smeren onze maag en darmen.

We hebben nog altijd een speciale toestemming van de militaire overheid van Urumqi nodig om China via de Torugart te betreden

Dat het morgen een zenuwslopende dag wordt, daar kunnen we van op aan. Over de [Torugartpas](#) naar de Chinese oase stad [Kasghar](#) trekken, dat zal zo moeilijk niet zijn. Maar het is de grensovergang die ons parten zou kunnen spelen. In de zeventiger jaren van de vorige eeuw was de grens zelfs volledig gesloten vanwege de eeuwige animositeit tussen China en de Sovjet-Unie. In de jaren tachtig is de grensovergang van Torugart dan opengegaan, maar alleen voor goederenverkeer.

Tegenwoordig is Torugart ook voor personenverkeer open. Tot voor kort was het zelfs

de enige grensovergang tussen Kirgizië en China. Pas in januari [1998] is in het meer zuidelijk gelegen [Irkesitam](#) een tweede grensovergang geopend. Maar reizigers die geen Chinese of Kirgizische staatsburger zijn, hebben nog altijd een speciale toestemming van de militaire overheid van [Urumqi](#) nodig om China te betreden. Hopen maar dat onze Chinese begeleiders daarvoor gezorgd hebben.

Voorts wordt de spreekwoordelijke norsheid van de apparatsjiks die zulke grensovergangen bewaken alleen overtroffen door de nauwgezetheid waarmee ze je papieren controleren en door de onverzettelijkheid die ze aan de dag leggen mochten die papieren niet in orde blijken. En, *last but not least*, aan de Chinese zijde wordt de grens om 17 u. gesloten. Vermits ze overal in China de Beijingtijd hanteren, is het er twee uur later dan hier. We zullen dus ten laatste om 15 u. Kirgizische tijd de grens moeten passeren.

[Top](#)

Vrijdag 7 augustus | Tash Rabat – Kashgar

Tentenkamp bij Tash Rabat

Half zeven. Zonnestralen scheren laag over de oostelijke heuvels en zetten onze tenten in een warme gloed. Zelf zijn we al een half uurtje in de weer om ons vertrek voor te bereiden. De tenten mogen we laten staan, die zullen John en Sasja opruimen nadat ze ons op de Torugart gedropt hebben. Daarna zullen ze naar het [Issyk Koelmeer](#) rijden om er een nieuwe groep toeristen op te pikken. Onderweg zullen ze Yegitali bij een geschikte bushalte droppen zodat hij met de bus naar Bisjkek kan doorreizen en vervolgens met het vliegtuig naar [Tasjkent](#). Ook hij zal daar meteen een nieuwe groep toeristen begroeten.

Half acht. Het enigmatische Tash Rabat laten we achter ons. Een half uurtje later bereiken we de hoofdweg en gaan zuidwestwaarts naar de grens op zoek. Boomloze groene bergruggen omringen ons terwijl we in een wijde bocht de brede vallei rond het At-Basjgebergte volgen. Rechts aan de horizon rijzen de machtige sneeuwpieken van het Jamangebergte en de [Ferganaketen](#) nog net boven de omgeving uit.

Her en der hebben zomernomaden zich met hun joerten op de *jailoos* of zomerweiden geïnstalleerd. Koeien, paarden, schapen en geiten staan gretig te grazen op de groene hellingen. Blauwgrijze rook

warrelt boven een joert omhoog. Marmotjes kijken verschrikt op als onze truck voorbij dendert. Het landschap blijft verrassen, de druk om tijdig in China te geraken zal ons niet beletten er ten volle van te genieten. Zelfs een kort oponthoud bij een militaire controlepost kan de pret niet bederven.

De machtige sneeuwpieken van de Jaman en de Fergana rijzen nog net boven de omgeving uit

Tien uur. In de verte daagt het Tsjatyr Koelmeer op, een zoetwatermeer van 170 km² dat zijn ongeschonden karakter perfect heeft weten te handhaven. Vervuilers zijn er immers nauwelijks op deze afgelegen locatie. Geen zuchtje wind beroert het rimpelloze wateroppervlak. Dat levert perfecte weerspiegelingen op van de zonovergoten bergketens die ons omringen. In de lente vormen de drassige oevers een gegeerde broedplaats voor Indische ganzen en voor casarca's. Ook diverse soorten grondel- en duikeenden komen hier graag even rusten en bijtanken tijdens hun voor- en najaars-trek.

Tientallen riviertjes wateren de nabije gletsjers af en monden in het meer uit, terwijl geen enkele rivier water uit het

meer afvoert. Toch zit het met de waterhuishouding niet snor. Vaak verdampt er in de zomer meer water dan er in de lente instroomt.

Half ingegraven bunkertjes herinneren aan de wrijvingen tussen de Sovjet-Unie en China in de jaren 1971 en 1972

De sfeer wordt wat grimmiger nu. Her en der duiken half ingegraven bunkertjes op, een naargeestige herinnering aan de wrijvingen tussen de Sovjet-Unie en China in de jaren 1971 en 1972. Aan onze rechterkant bakent

een dubbele prikkeldraad het brede niemandsland tussen Kirgizië en China af. Net daarachter loopt een patrouilleweg voor militairen.

Half elf. Een verzameling groezelige woonwagens en een handvol militairen kondigen het begin aan van de bureaucratische lijdensweg. Een vrij vriendelijke militair komt alvast onze neuzen tellen. De balans is positief, want we mogen tweehonderdvijftig meter verder rijden. Voor ons staat een Chinese bus, aan de kant van de weg staan nog eens zes trucks te wachten. Een norse militair

rommelt wat met Yegitali's paspoort.

Geen zuchtje wind beroert het rimpelloze wateroppervlak

Nog eens honderd meter verder stappen we af in een grote kille zaal. Hier horen we de douaneformaliteiten te vervullen. Terstond begint John formulieren in te vullen. Eén voor één bieden we ons in het bureautje van de douane aan. Vier relatief vriendelijke militairen vullen de ruimte. Een van hen schrijft vlijtig onze personalia over in een groot boek.

Tegen de muur hangt een grote poster met een kleurenfoto van [Gran Canaria](#). Ongetwijfeld oefent de zee een enorme aantrekkingskracht uit op Kirgiezen die heel hun leven op meer dan tweeduizend kilometer van om het even welke zee doorbrengen.

Nog steeds zeult Oksana een grote mand eten en een kookpot met koud vlees mee. Kennelijk kan het aanschuiven hier zo lang duren dat je er goed aan doet wat proviand mee te nemen. Maar dat blijkt een voorbarige conclusie te zijn. Dat eten is niet voor ons bestemd, maar voor de grenswachten. Een

Tsjatyr Koelmeer

beetje afwisseling in hun eenzijdig aardappeldieet weten ze beslist te appreciëren. Een win-winsituatie dus, want John en Oksana kunnen nu in ruil verwachten dat de grenswachten niet moeilijk zullen doen. Hopen we.

Half twaalf. Met de douanecontrole achter de rug verkassen we naar de volgende zaal voor de paspoortencontrole. Een twintigtal gegadigden staan er reeds aan te schuiven. Hopelijk onderbreken de grenswachten de controle niet voor de lunch.

De Chinezen waren ervan overtuigd dat de beschaving aan de voet van de Tiensjan eindigde

Kwart na twaalf. Onze beurt nadert. John biedt zich als eerste aan bij de paspoortencontrole. Dan blijkt plots, in tegenstelling tot wat iedereen verwachtte, dat John en Yegitali ons niet door de neutrale zone tot aan de grens mogen vergezellen. Alleen chauffeur Sasja mag dat. Niet onlogisch, vermits we zijn truck nodig hebben om de resterende zes kilometer af te leggen. Het afscheid verloopt wat chaotisch. Traantjes rollen over Oksana's wangen.

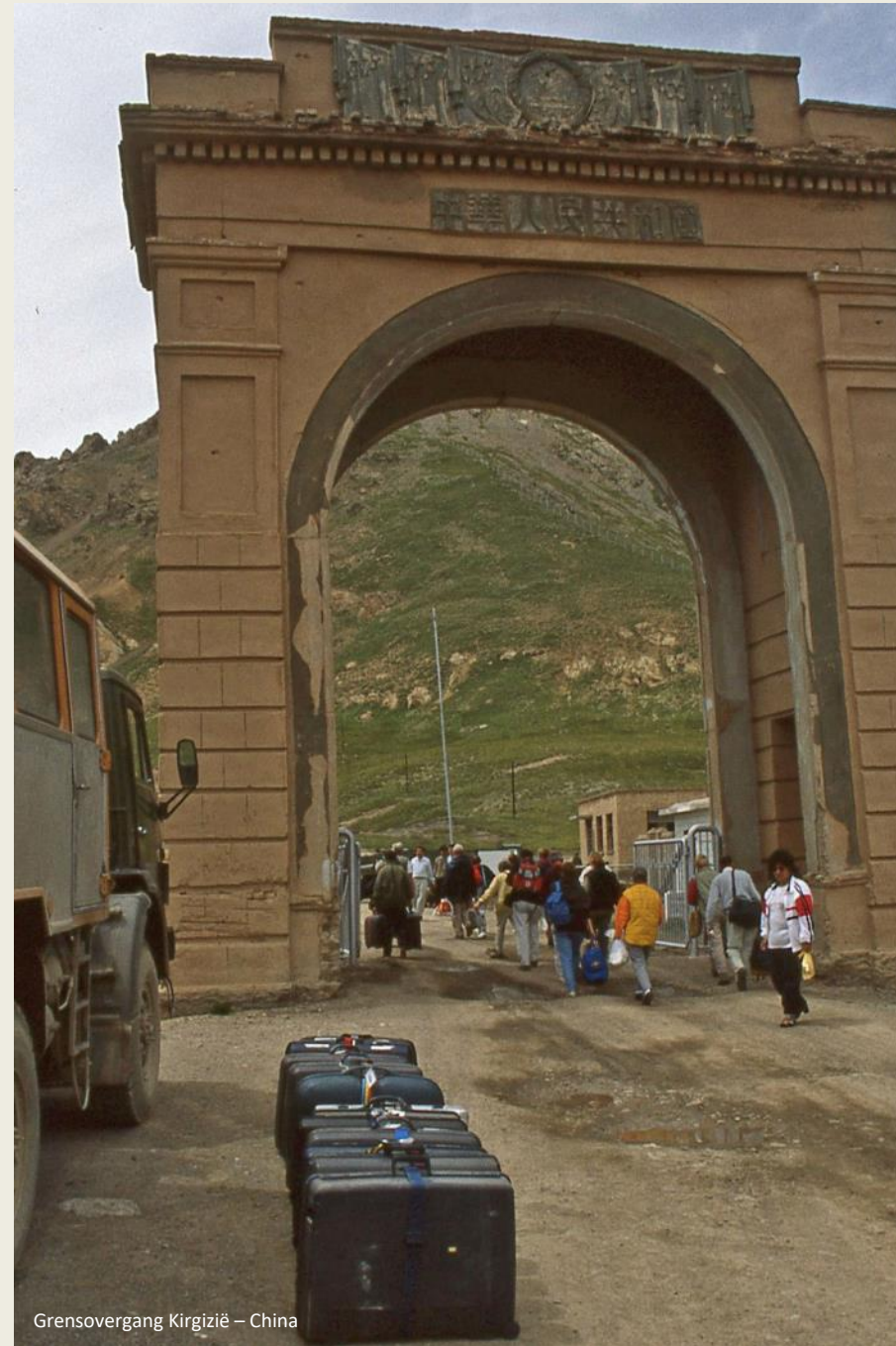
Kwart voor een. De paspoortencontrole is achter de rug. Vijf militairen kijken scherp toe terwijl we voor de laatste keer in onze truck klimmen. Waarschijnlijk is ook de onderkant van het voertuig aan een inspectie onderworpen, vermits Sasja door een garage met

inspectieputten moest rijden.

Met de formaliteiten achter de rug mogen we eindelijk de Kirgizische grenspost achter ons laten. Oksana en Yegitali wuiven ons na, elk op hun eigen manier – Oxana in een open raam op de eerste verdieping, uitbundig molenswiekend met beide armen, Yegitali beneden achter een stoffig raam met een bedeesd handje voor de borst.

Niets staat onze klim naar de Torugart nu nog in de weg, behalve... een gesloten bareel die gelukkig vrij snel de hoogte in gaat. Tussen de dubbele prikkeldraad zetten we onze weg door niemandsland verder. In een niet zo ver verleden was die draad geëlektrificeerd. Of dat nu nog zo is, weet niemand.

Eén uur. De top van de Torugart, daar kan je niet naast kijken. De Chinezen hebben het immers nodig gevonden om er een protserige triomfboog van rode baksteen neer te zetten. Overigens niet helemaal ten onrechte, want deze 3 752 m hoge pas vormt al meer dan tweeduizend jaar de belangrijkste doorsteek door het Tiensjanggebergte.

Grensovergang Kirgizië – China

Zelfs de Hankeizers, die omstreeks het jaar nul over China regeerden, wisten dat je hier moest zijn om de Ferganavallei met haar beroemde paarden te bereiken. Al waren de Chinezen er vast van overtuigd dat de beschaving aan de voet van de Tiensjan eindigde en dat ten westen daarvan alleen maar barbaren leefden.

Aan de overkant van de triomfboog staan onze Chinese begeleiders ons al met een Toyota Coaster Deluxe op te wachten. Te voet stappen we onder de boog door en steken zo de grens tussen Kirgizië en China over.

Kwart na een. In de verte zien we hoe Sasja in zijn onnavolgbare Columbestijl in zijn truck klimt en luid toeterend wegrijdt, niet zonder een dame aan boord genomen te hebben die daar kennelijk op hem stond te wachten.

Ondertussen heet Abdoel, onze Chinese gids van Oeigoerse origine, ons welkom aan boord. Papassen, daar hoeven we ons geen zorgen over te maken, die zijn in orde, stelt hij ons gerust. Inclusief de permissie van de militaire overheid in Urumqi. Wel

zullen de administratieve controles nog wat geduld van ons vergen, maar fundamentele problemen zijn er niet te verwachten. Overigens is het inmiddels kwart na drie, voegt hij eraan toe. Het tijdsverschil met België bedraagt nu zes uur. We eten wat koekjes en smeerkaasjes die Oksana ons zojuist nog gauw toegestopt heeft.

Half vier. Zes kilometer van de grens dagen enkele gebouwen op. Ongetwijfeld is dat de [Chinese grenspost](#). De controle is vrij beperkt, alleen de grote koffers moeten open.

Waarschijnlijk eerder om de nieuwsgierigheid van de grenswachten naar luxeproducten en lingerie te bevredigen dan om wettelijke redenen.

Neen, beklemtoont Abdoel terwijl we verder rijden, dit was de Chinese grenspost niet. Die ontmoeten we pas over nog eens 104 km. Heel merkwaardig, want dat betekent dat het niemandsland tussen Kirgizië en China meer dan honderd kilometer breed is. Dat vind je waarschijnlijk nergens anders ter wereld.

In lange rechte stroken leidt de onverharde

weg door een brede vallei naar beneden. Zijn hoogte ten spijt, beantwoordt de Torugart nauwelijks aan het beeld dat een bergpas spontaan bij je oproept. Steile hellingen, laat staan haarspeldbochten, zijn er aan geen van beide zijden te bespeuren.

Het niemandsland tussen Kirgizië en China is meer dan honderd kilometer breed

Dan maakt de [Chiakmak](#) haar opwachting, een rivier die haar naam aan de bliksem ontleent. Maar momenteel doet het riviertje dat

imago van ontembare natuurkracht weinig eer aan. Al doet de enorm brede bedding iets anders vermoeden. Dat klopt, beaamt Abdoel. Niet zo lang geleden, op 1 juli, viel er in Kashgar zoveel regen dat de Chiakmak buiten haar oevers trad en problemen veroorzaakte in de elektriciteitsvoorziening van de stad. Toch bereikt het water van de Chiakmak nooit de zee. De rivier loopt gewoon leeg in de woestijn.

Kwart voor zes. De weg is nu verhard. Eindelijk bereiken we de officiële [Chinese grenspost](#). Een norse Chinese grenswacht met een

rode en een groene vlag in zijn handen om het verkeer te regelen klimt aan boord. Ostentatief knijpt hij meteen zijn neus dicht. Zo gaat dat met lieden zoals wij die van over de Tiensjan komen – dat zijn barbaren en die stinken. Onze laatste douche dateert nu eenmaal van zes dagen geleden. De vlaggenman is dan ook snel klaar met tellen en maakt zich weer uit de voeten. Eens te meer is het nu wachten geblazen.

Ostentatief knijpt de Chinese grenswacht meteen zijn neus dicht. Per slot van rekening zijn wij barbaren

Twintig voor zeven. Handbagage en hoofdbagage moeten door de röntgencontrole – wat

nog maar eens aantoont dat de visuele inspectie van de koffers daarstraks overbodig was – en zelf moeten we aanschuiven aan achtereenvolgens drie loketten. Maar we hebben niet te klagen. Eens je aan de beurt bent, gaat het hier al bij al erg vlot.

Kwart na zeven. De bus vertrekt. Niets staat onze rit naar Kashgar nu nog in de weg, behalve... een gesloten bareel. Met de lijst van onze namen in de hand komt een militair nogmaals de neuzen tellen. Even later zijn we definitief op weg naar ons hotel. Bijna zeven uur hebben we erover gedaan om de grens over te steken.

Even na acht bereiken we Kashgar.

[Top](#)

Jaak Palmans
© 1998, 2022

Keer terug naar Pacomaja

of maak kennis met

Kashgar, de minst Chinese stad van China